

Datum
2017-03-20Diariernr
2017-1471Ert datum
2017-01-24Ert dnr
N2017/00222/HL

Avdelningen för energieffektivisering
Enheten för resurseffektivt samhälle
Åke Axenbom
016-544 20 10
ake.axenbom@energimyndigheten.se

Näringsdepartementet
n.registrator@regeringskansliet.se
n.remisser@regeringskansliet.se

Yttrande angående Slutbetänkande av Parlamentariska landsbygdskommittén, SOU 2017:1 För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd

Sammanfattning

- Energimyndigheten tillstyrker i huvudsak Parlamentariska landsbygdskommitténs förslag och överväganden vad gäller kapitlen 1-3, 5-6 och 9-10. Energimyndigheten tar inte ställning till övriga kapitel.
- Energimyndigheten anser att det är en brist att ett samhällsskydds- och krisberedskapsperspektiv saknas i betänkandet.
- Energimyndigheten avstyrker förslaget att begränsa och precisera riksintressenas areal.

Energimyndighetens ställningstagande

Energimyndigheten koncentrerar remissvaret på de delar av betänkandet som har relevans för energisystemet. Energimyndigheten tillstyrker i huvudsak Parlamentariska landsbygdskommitténs förslag och överväganden vad gäller kapitlen 1-3, 5-6 och 9-10. Energimyndigheten tar inte ställning till övriga kapitel.

Energimyndigheten vill dock betona att på relevanta områden saknas en djupare analys som hade kunnat leda till viktiga förslag. Energimyndigheten vill därvid särskilt framhålla avsaknaden av ett samhällsskydds- och krisberedskapsperspektiv i betänkandet. Ett sådant skulle sannolikt ha gett en mer komplett bild av samhällets utmaningar och landsbygdens roll.

Energimyndigheten avstyrker förslaget att begränsa och precisera riksintressenas areal utifrån den utgångspunkten att de utgör en viss procent av landets totala yta. Energimyndigheten anser att huvudproblematiken med dagens system snarare grundar sig i tillämpningen av berörda regelverk och avsaknaden av vägledning till dessa. Det här är viktiga systembrister som bör åtgärdas i första hand innan en diskussion kring arealer förs.

Specifika synpunkter

1 Uppdrag

Energimyndigheten anser att de tre grundläggande perspektiv som ligger till grund för betänkandet (sid 59-60) är relevanta och viktiga, och vill betona att Energimyndigheten har möjlighet att bidra till att stödja en sådan utveckling på en rad olika sätt. Landsbygderna är framförallt källor för både tillförsel och omvandling av energi med tillgångar av platsbundna resurser såsom biomassa och vattenkraft. Detta ställer ökade krav på överföringskapacitet. Potentialen för biomassa finns främst inom el- och drivmedelssektorerna.

Dagens storskaliga omvandlingslösningar genererar generellt få jobb på plats då mycket sker med automatik, men en utveckling som förutspås mot en ökad decentralisering i energisystemen med fler småskaliga tillförsel- och omvandlingslösningar (biomassa, solceller, vindkraft) kan ge positiva effekter för landsbygdernas utveckling. Här kan Energimyndigheten spela en roll genom stöd till forskning, affärsutveckling och lokala energiprojekt för energieffektivisering.

För omställning till ett hållbart energisystem är det viktigt att framhålla att landsbygderna sannolikt kommer att fokusera på andra former av lösningar jämfört med de i städerna. Det gör det viktigt att demonstrationer och tekniklösningar inte bara utformas med avseende på städer, och inte bara genomförs i städer. Dessutom skiljer sig även landsbygdernas förutsättningar åt, exempelvis beroende på var i landet de är lokaliserade. Det är ett område inom vilket Energimyndigheten kan stödja utvecklingen, genom medel till FoU för att utveckla lösningar med koppling till landsbygderna.

Vad gäller delmålet ”En samhällsplanering som underlättar landsbygdernas utveckling” (sid 64) vill Energimyndigheten betona att energilösningar som passar för städer inte självklart är effektiva hållbara energilösningar för landsbygderna. De senare kommer att behöva utveckla sin allt viktigare roll att skapa förutsättningar för städer att ställa om sina energisystem i en mer hållbar riktning. Landsbygderna har stora möjligheter att utveckla nya former för affärsmodeller för hållbara energilösningar.

2 Näringsliv och företagande

Energimyndigheten välkomnar att bioråvaror lyfts fram som en lovande utveckling (sid 70). Mycket har hänt sedan Bioråvaruutredningen (1994:113) och idag är bl a kemi- och skogsbranscherna mycket engagerade, både inom och utanför energiområdet. Även här handlar det dock om storskalig industri.

Energimyndigheten anser att förslaget om att ”särskilt stödja innovationer som utvecklar lösningar och produkter för en snabbare omställning till biobaserad samhällsekonomi” (sid 80) bör utvidgas. Det är naturligt att likställa bioråvaror, förnybar energi och energieffektivisering i detta sammanhang.

Energimyndigheten arbetar sedan länge med dessa frågor, med fokus på förnybar energi och energieffektivisering.

Energimyndigheten vill därutöver erinra om att biobränsleproduktion och generering av el från sol och vind skapar arbetstillfällen och företagande på landsbygden redan nu. I framtiden, med en möjlig omställning till cirkulär ekonomi, torde landsbygdens betydelse för energiförsörjningen och försörjningstryggheten komma att förstärkas ytterligare.

3 Digital kommunikation och transportinfrastruktur

Energimyndigheten betonar sitt stöd till förslagen om nytt mål för bredbandsutbyggnaden och att digital infrastruktur ska ses som ett femte transportslag (sid 98).

Energimyndigheten anser att förslaget till uppdrag till Trafikverket ”att ange specifika objekt eller andra åtgärder i landsbygderna, som ska prioriteras i transportplaneringen på regional nivå” (sid 108) är otillräckligt.

Infrastrukturplaneringen måste gå i linje med klimatmålen. Det innebär bl a att:

- den nationella och regionala transportplaneringen kan betraktas som ett styrmedel med betydelse för om transportsektorns klimatmål ska kunna nås på lång sikt. För det krävs en förändrad planering där tillgängligheten utvecklas inom ramen för säkerhet, miljö och hälsa. Infrastrukturplaneringen går då i linje med klimatmålen.
- Sannolikt skulle mixen av åtgärder då bli en annan där objekt som bedöms öka klimatpåverkan prioriteras bort till förmån för objekt som ökar resandet med gång, cykel och kollektivtrafik samt som bedöms minska utsläppen av koldioxid (även vissa vägobjekt minskar utsläppen, exempelvis om körsträckan förkortas).
- För landsbygdens del blir sannolikt mixen av beslutade åtgärder annorlunda än i staden, med förhållandevis mindre fokus på gång- och cykelfrämjande. Energimyndigheten instämmer i att bilen ofta är det enda alternativet för resor på landsbygden (sid 108). Fossila drivmedel är dock inte förenliga med ett hållbart samhälle. Det är därför viktigt att, inte minst på landsbygden, underlätta övergången till personbilar som drivs med förnybara drivmedel och/eller el. Detsamma gäller arbetsmaskiner och lastbilstransporter, med tillägget att överflyttning av godstransporter från lastbil till järnväg eller kustsjöfart ger ytterligare klimatfördelar mm då det även leder till betydande energibesparing och minskat vägslitage. En förutsättning för en sådan överflyttning är att omlastningsterminaler finns inom rimligt avstånd samt att även övrig berörd infrastruktur hålls i användbart skick.

Energimyndigheten stödjer förslaget om en översyn av reseavdraget och anser att ett sådant avdrag – om det ska vara kvar – bör vara avståndsbaserat, färdmedelsneutralt och geografiskt differentierat. En sådan reform skulle enligt Energimyndighetens bedömning bidra till hållbarare pendling.

Energimyndigheten vill påpeka att strategiska investeringars effekter på samhällsekonomin inte enbart utgörs av positiva effekter på företagande och sysselsättning inom en region (sid 110) utan även av negativa effekter på t ex miljö och hälsa (klimat, buller, luftföroreningar osv). Det betyder att investeringar i t ex flyg mycket väl kan ha en sammantaget negativ betydelse för samhällsekonomin.

5 Samhällsplanering och bostadsbyggande

Energimyndigheten avstyrker förslaget att begränsa och precisera riksintressenas areal utifrån den utgångspunkten att de utgör en viss procent av landets totala yta. Energimyndigheten anser att huvudproblematiken med dagens system snarare grundar sig i tillämpningen av berörda regelverk och avsaknaden av vägledningar till dessa. Det här är viktiga systembrister som bör åtgärdas i första hand innan en diskussion kring arealer förs. Energimyndigheten har utvecklat detta i remissvaret på riksintresseutredningens betänkande.

Energimyndigheten och övriga myndigheter inom regeringsuppdraget om omställning till en hållbar transportsektor arbetar med att utarbeta ett förslag som syftar till ökad samordning på regional nivå av planering för infrastruktur för förnybara drivmedel inkl. el för fordons- och farkostdrift.

Energimyndigheten vill därutöver erinra om att energiinfrastrukturen är viktig i samhällsbyggandet. För landsbygdens del är el- och drivmedelsinfrastrukturen kritisk. Tillgång till fjärrvärme, fjärrkyla och energigas är betydelsefull inte bara i städer utan kan vara en viktig förutsättning för utveckling även i mindre tätorter.

6 Kommersiell service, välfärdstjänster och kultur

Energimyndigheten instämmer i att kulturfrågan är ett viktigt skäl för digitalisering av landsbygden, och erinrar om att digital kulturkonsumtion begränsar resebehovet.

9 Civilsamhället utvecklar landsbygderna

Energimyndigheten instämmer i att människors engagemang och förmåga till samarbete och organisering är grunden för hållbar utveckling (sid 211). För energiomställning är det viktigt att alla grupper görs delaktiga. Landsbygderna med ett rikt föreningsliv med starkt lokalt engagemang skapar möjligheter för delaktighet i energirelaterade utmaningar. Det kan göra landsbygderna till en föregångare på området. Energimyndigheten bedömer att landsbygdernas föreningsliv kan skapa möjligheter för nya affärsmöjligheter även inom energibranschen, exempelvis tillsammans med det lokala näringslivet. De lokala Leader-kontoren skulle kunna nyttjas för detta.

Energimyndigheten framhåller att civilsamhället även har stor betydelse för landsbygdens förmåga att ta sig igenom störningar och kriser. Det visade sig inte minst efter stormen Gudrun.

10 Konsekvenser av kommitténs förslag

Energimyndigheten ser positivt på förslaget att Saminvest AB ges i uppdrag att investera i företag för tillväxt och förnyelse av ekosystemtjänstproducerade verksamheter. Syftet med det förslaget är just att främja en snabbare omställning till en fossilfri och biobaserad samhällsekonomi. Här skulle även Energimyndigheten kunna fylla en roll, specifikt inom bioenergiområdet. Redan idag har mycket kunskap via forskningsmedel skapats kring detta. Energimyndigheten skulle kunna bidra till att, tillsammans med andra berörda myndigheter, identifiera hur kommande landsbygdsprogram ska bidra till omställningen till en biobaserad samhällsekonomi i linje med målen i Agenda 2030 samt målen om ett fossilfritt samhälle.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Erik Brandsma. Vid den slutliga handläggningen har därutöver deltagit avdelningscheferna Anita Aspegren, Roger Eklund, Anneli Eriksson, Zofia Lublin, Rémy Kolessar och Caroline Asserup, direktören för strategiska frågor Mattias Eriksson, chefsjuristen Johan Holgersson och forskningsdirektören Birgitta Palmberger, enhetschefen Tore Carlsson, biträdande enhetschefen Carin Karlsson samt handläggarna Åke Axenbom, Magnus Carnwall, Astrid Fell, Helena Leander, Mimmi Magnusson, Rebecka Marklund, Adam Mickiewicz, Josefin Thoresson och Martina Wikström. Föredragande har varit handläggaren Åke Axenbom.

Erik Brandsma
Åke Axenbom